

עבודת
נשים
חוקי לבוש

סיפור כיסוי

כחלק מהתפישה החילונית של תורכיה, נשים שעובדות במגזר הציבורי מחויבות להגיע לעבודתן בלי מטפחת ראש. באחרונה ניסתה הממשלה האסלאמית לבטל את החוק, אבל בתי המשפט נלחמו בה. ובתווך, איש אינו שואל את הנשים מה הן רוצות

כתב וצילם: יותם יעקבסון

סערה החובקת את תורכיה כולה שוב מתחוללת בימים אלה מעל ראשיהן, המכוסה או הגלוי, של אזרחיות המדינה. סערה זו, שראשיתה לפני עשרות שנים, עוסקת בדיוק בכך – חוקיות כיסוי הראש של הנשים.

לפני כשנתיים סערה תורכיה כולה בעקבות אירוע המור שבו סטודנט רצח את אחת המרצות שלו כיוון שנשאה את הרצאותיה בראש בלתי מכוסה. הסטודנט הזהיר את מורתנו כמה פעמים, ומשלא שעתה לאיומיו – הרג אותה. המשפט שהתנהל התגלגל עד בית המשפט העליון והיה שיא נוסף במסכת האירועים המפותלת שעניינה כיסוי הראש של האי־שה בתורכיה.

בראש גלוי

מבחינה מסורתית, תורכיה היא מדינה אסלאמית. ואולם מאז המהפכה שחולל אתאתורכ כשייסד את הרפובליקה החילונית בשנת 1923, נערכה הפרדה מלאה וברורה בין דת

חוק המטפחות בתורכיה:
הדרך לקדמה או שלילת
חופש הפרט?

מטפחת מעוטרת בעבודת יד

את שולי המטפחות הצבעוניות נוהגות הנשים לעטר בדרך כלל ברקמת פיסות מתכת מבהיקות, דמויות מטבעות קטנים, או ברקמה תלת־ממדית מורכבת הקרויה בתורכית "אוייה" (Oya), שבה הן יוצרות דוגמאות של אשכול פירות, פרחים ועוד. יש נשים המתמחות בהכנת עיטורי השוליים למטפחת הראש ועמלות על כך ימים רבים. מי שאינה יודעת את המלאכה או שעתותיה אינן בידה יכולה לרכוש את עיטור השוליים בחנויות מיוחדות המתמחות בכך ולהסתפק בתפירת העיטור אל שולי הבד.

אתאתורכ התנער מכל הסמנים הדתיים. הדבר היחיד שהוא לא יצא נגדו היה כיסוי הראש של האישה

איסמט אינונו, יורשו של אתאתורכ, הוא שהוציא את כיסוי הראש הנשי אל מחוץ לחוק. בימיו נחקקו חוקים האוסרים על נשים במשרות ציבוריות להופיע כשראשן מכוסה

נחקקו חוקים האוסרים על הופעתן של נשים במשרות ממשלתיות, בבתי ספר ובאוניברסיטאות כשראשן מכוסה. כל אישה שעבדה במשרה מעין זו חויבה להופיע בראש גלוי, גם אם הסירה את המ-טפחת מיד עם כניסתה למשרד וכרכה אותה מחדש סביב ראשה עם יציאתה מהקמפוס. מאז מקיימות הנשים בתורכיה את החוק הזה, חרף העובדה של-פחות שני שלישים מהן מכסות את ראשן במטפחת הקשורה תחת הסנטר כל עוד אינן נמצאות בתחומי מקום האוסר על כך. הסטודנט שקם על מרצתו להורגה יצא למעשה נגד החוקים שחוקקו בימיו של אינונו ברוח חוקת תורכיה המודרנית.

הביטול בוטל

בחודש פברואר האחרון יצאה הממשלה הנוכ-חית בתורכיה, הנשלטת על ידי "מפלגת הצדק וה-פיתוח" האסלאמית (שעלתה לשלטון בשנת 2000 וחוללה בכך מהפך כלל מדיני בתורכיה), בדרישה לבטל חוקים אלה. בהצבעה שנערכה בפרלמנט החוקים בוטלו. למעשה, בכך היתה אמורה הסערה להסתיים, שכן לפרלמנט יש הכוח לשנות את החו-קה. אולם בתורכיה הדברים מורכבים יותר. בפועל, הכוח המניע את המדינה (גם אם מאחורי הקלעים) הוא הצבא וראשיו, הדוגלים בחילוניות המדינה, והם שמניעים את המהלכים.

וכך, זמן קצר אחרי ביטול החוק האוסר על חבישת המטפחות, הגיש התובע הכללי של המדינה תביעה לבית המשפט החוקתי, ובה דרש לבטל מיד את החוקים המבטלים את החוקים ולהחזיר את המצב לקדמותו, וכמו כן – לפרק את מפלגת השלטון ולהוציאה אל מחוץ לחוק באמתלה שהיא חותרת תחת החוקה. טאיפ ארדואן, ראש הממ-שלה, טען מצדו כי החוקים הללו הם הפרה בוטה של חופש הפרט. ביוני 2008 הצדיק בית המשפט החוקתי את תביעתו של התובע הכללי, זאת מבלי להתייחס כלל להחלטת הרוב בפרלמנט, והחוק שבוטל הושב על כנו. ©

למדינה. הפרדה זו מגובה על ידי החוקה. כשבי-טל אתאתורכ באופן רשמי את מוסד הח'ליפות ב-1924, הוא הגדיר את מקום האסלאם: "כבודה של דת האסלאם במסגדים פנימה". שנה קודם לכן, ממש עם ייסוד הרפובליקה, החל אתאתורכ לחוקק חוקים הנוגעים לביטול מעמדו הנישא של האסלאם. הוא הלאים את כל הכנסיות הביזנטיות שהוסבו למסגדים והפכן למוזיאונים, ביטל את החוק המוסלמי כחוק מדינה, הפך את מערכת החינוך למערכת ממלכתית-חילונית ורוקן מתוכן את מוסד בית הקפה שהיה מקום התכנסות חברתי ברוח הדת. בהדרגה אסר גם על לבוש המסורתי של הגברים. בשנת 1925 התקבל חוק האוסר על חבישת התרבוש והמחייב עובדי מדינה וסטודנטים ללבוש חליפות ולחבוש מגבעות אירופיות. לאחר כעשור אסר לחלוטין על גידול זקנים ועל לבישת כל פריט לבוש מסורתי אחר.

אתאתורכ ראה בח'ליפות העות'מאנית שנש-ענה על האסלאם סמל לנחשלות. בהתנערו ממנה ביקש להתנער גם מכל סממניה וסמליה ואסר אותם בזה אחר זה. הדבר היחיד שאתאתורכ לא יצא נגדו היה כיסוי הראש של האישה. בתמונות שבהן נראית לצדו לטיפה, מי שהיתה אשתו לפרק זמן קצר, היא עצמה מופיעה עם כיסוי ראש. יש מקום לשער כי אתאתורכ חשש ממעשה שיפגע בצנעת האישה וישלהב את הרוחות נגדו, ואולי לא ראה כלל בכיסוי ראש לאישה סממן מנוון ופגום, שכן שבימי האימפריה העות'מאנית לא היה לאישה כל מעמד מדיני.

איסמט אינונו, יורשו של אתאתורכ, הוא שהור-ציא את כיסוי הראש הנשי אל מחוץ לחוק. בימיו

ייתם יעקבסון – מורה דרך בארץ ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה. כותב ומצלם, מרצה ומלמד במסגרות שונות Yotam.jac@gmail.com

בוקסה

מטפחת מעוטרת בעבודת יד

את שולי המטפחות הצבעוניות נוהגות הנשים לעטר בדרך כלל ברקמה עם פיסות מתכת מבהיקות, דמויות מטבעות קטנים, או ברקמה תלת ממדית מורכבת הקרויה בתורכית אויה (Oya), שבה הן יוצרות דוגמאות של אשכול פירות, פרחים וכדומה. יש נשים המתמחות בהכנת עיטורי השוליים למטפחת הראש ועמלות על כך ימים רבים. מי שאינה יודעת את המלאכה או שעתותיה אינן בידיה יכולה לרכוש את עיטור השוליים בחנויות מיוחדות המתמחות בכך ולהסתפק בתפירת העיטור אל שולי הבד.